

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 26. januarija 1881.

Obseg: Pomagajmo si tudi sami! — Kako sadnemu drevju gnojiti. — Ako je goved ovčja, pomaga to-le. — Kako dolgo živi trta? — Krščanstvo pri Slovencih do Cirila in Metoda. (Dalje.) — Collectae papales o kranjskih cerkvah leta 1323. — Kapelica pri sv. Petru na Trebelnem. — Mlinar Matúe in njegovi otroci. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Pomagajmo si tudi sami!

V zadnjem listu so „Novice“ 10 postav nasvetovale, ki so nujno potrebne, da se kmetijstvo reši popolnega propada. Opustivši le splošno besedovanje o potrebnih agrarnih reformah so kar po imenu in v številkah imenovala sredstva na pomoč kmetijstvu, da se to po poti postav popravi, kar je 12 let zanemarila nemška ustavoverska stranka, ki je gluha in slepa bila za nadloge kmetijstva. Obrnile so se „Novice“ zato do državnih poslancev sedanjega zbora, ki v svoji večini ima zdaj možake, kateri imajo srce za ubozega kmeta.

Prav tako! Naj bi se sedanjemu zboru posrečilo osnovati za rešitev kmetijstva potrebno potrebnih postav.

To je naloga postavedajnega zbora.

Kaj pa je naloga nas kmetovalcev samih, ki stojimo zunaj zbora?

Tudi mi se moramo zavedati svojih dolžnosti, da tudi mi pripomoremo k dosegu velikega cilja.

Naštejmo tudi mi svoje naloge.

1. Pred vsem potreba je, da ljudstvo v vsakovrstne zastope, naj so občinski, deželni ali državni zbor, vselej voli le take možé, kateri imajo srce, um in voljo v resnici za nj delati in se truditi, mu v vsakem obziru k boljši prihodnosti pomagati. Proč tedaj s hinavci, odpadniki, priliznjenci in sladkači, kateri imajo kmeta le takrat v svojih ustih, kedar upajo, da jim bode v dosego njihovih pogubnih namer na roke šel, a kedar jim je do tega dospeti pomagal, imajo ga za norca in osla, ter se za njegovo korist, prošnje in zdihovanje še zmenijo ne. Toraj proč s takimi kukavicami za enkrat in za vselej, ki nas, našo kri in državo tujcu brezpogojno prodajajo in splošnemu uboštvu vrata na stezaj odpirajo! Prvi pogoj za zboljšanje gmotnega položaja so pravi zastopniki ljudstva. In to važno zadevo ima ljudstvo v svojih rokah; le prava zavest in trdni značaj se ne sme pogrešati o volitvah, pa je korak k boljšemu narejen. *)

2. Obdelujmo manj zemlje za žito, a to dobro in pravilno, ter pridelujmo več dobre živinske krme

*) Kmalu imamo na Kranjskem volitve v kupčijsko in obrtniško zbornico, katera pošilja dva poslanca v deželni zbor. Naj pomaga tedaj vsak pri teh volitvah, da ne pridejo liberalci v zbornico, ki nimajo srca za domače koristi. Pis.

in redimo več živine, katera edina po nekaterih krajih more kmetovalca gotovega pogina rešiti.

3. Nasajajmo si več sadnega lepega drevja, in glejmo, da nam bode vsak košček zemlje dobička dajal.

4. Potratni lišp v obleki naj bi se odpravil, ter naj bi zopet prišla obleka doma pridelane in izdelane robe bolj v navado.

5. Ogibajmo se loterije, katera leto in dan milijone goldinarjev iz žepov obožanega ljudstva spravi in pogoltne.

6. Skrbimo za to, da se osnujejo kmetijske zadržuge, da si z zedinjenimi močmi omislimo praktičnih in potrebnih strojev (mašin), s katerimi se razna kmetijska dela ročno, izvrstno in dober kup opravljati morejo.

7. Skrbimo dalje tudi za to, da si ustanovimo kmetijskih posojilnic, iz katerih si bode mogel kmet za male obresti in z malimi stroški potrebnih novcev v nujnih potrebah izposojevati.

8. Glejmo, da bomo svoje otroke prec iz začetka krščansko odgojili, jih delavnosti, reda, snage, varčnosti in ljubezni do svojega prihodnjega poklica, ter pokorščine do Boga, nas samih in vseh viših privadili. Ne zabimo, da ravno za časa liberalizma je ginula socialna avtoriteta.

9. Ne tožarimo se za vsako malenkost.

10. Poslužujmo se vsake poštene prilike, da svojo deco za njen prihodnji kmetijski stan po moči uže sami, a osobito pa tudi po drugih praktičnih ljudéh kolikor mogoče izobrazimo.

11. Poslušajmo dobre nauke modrih in izvedenih mož, katere nam ali naravnost ustmeno, ali po kmetijskih časnikih ali pa tudi po kmetijskih knjigah podajajo v naš prid in korist. Ne bodimo starokopitneži, ter zavrziimo za enkrat in za vselej pogubonosni stari rek: „Kakor je moj oče delal, tako bodem tudi jaz; če je on lahko dobro živel, zakaj bi jaz — ne mogel.“ Da, prijatelji predragi, ravno to zadnje je, kar nas uže z vso silo dandanes k pravemu napredku v kmetijstvu sili, ako nočemo popolnem propasti! Vedimo, da nekda je kmetovalec lože živel, če tudi je malo vedel in znal; dandanes ni več tako! Dandanes ni dosti, da roke in noge vprežemo, tudi um je treba vpreči. Bodimo svojim največim dobrotnikom s tem hvaležni, da njihove nauke slušamo, se po njih ravnamo in si tako boljše

prihodnost zagotovimo. Le krepko se oklenimo pravega napredka v kmetijstvu in ne obupajmo, pa bomo s trdom in v potu svojega obraza uže sami si grenjki in tužni svoj položaj po moči zboljšali, a svojim naslednikom pa, za katere nam je skrb izročena, pot do prave sreče — ogladili!

Ne dopustimo, da bi nas žalostna osoda Ircev ali pa še bližnjih Italijanov zasačila, kateri večinoma več svoji lastni gospodarji niso, nego so le pravi sužnji svojih oderuških upnikov in gospodarjev.

Tako končujem svoj letošnji prvi dopis z željo, da se v vseh zadevah neugodni položaj glavnega državnega faktorja — kmetijstva, obrtnijstva in trgovstva — zboljša. „Pomagajmo si tudi sami, in Bog nam bode pomagal!“
Martinjvrhar.

Kako sadnemu drevju gnojiti.

Razložil dvorni vrtnar R. Novak v skupščini sadjerejcev v Würzburgu.

Nismo še brali nikjer tako temeljitega in praktičnega pouka, kakor je govor dvornega vrtnarja R. Novaka v gori navedenem zboru bil in ga je vrtnarski časnik „Illustr. Gart. Zeitg.“ objavil, po tem pa tudi časnik „Obstgarten“ posnel. Naj ga tudi „Novice“ prinesó našim sadjerejcem, da se ravna po njem, pa tudi naši učitelji ljudskih šol, ki šolsko mladino vadijo umne sadjereje, naj bi ta navod privzeli svojemu nauku.

Glasí se tako-le:

Tudi sadna drevesa potrebujejo živeža, in velika škoda je, da se gnojenje sadnemu drevju, premalo ceni, preveč zanemarija. Mnogo dreves samo zato malo sadú donaša in nazadnje konec vzame. Pri vrtnarstvu je tedaj velike važnosti to, da sadjerejec drevju pravnega gnoja daje, v pravi razmeri in tudi o pravem času.

Pred vsem treba je vedeti to, da sadna drevesa jemljejo zemlji veliko fosforove kisline, kalija in gnjilca, in ravno teh treh tvarin večidel ni obilo v zemlji. Zato je treba skrbeti, da se te trojne redivne snovi, ki jih drevesa iz zemlje srkajo, zopet nadomeštujejo, da drevesa ostanejo zdrava in rodovitna.

Odkod pa dobiti gnjilca, kalija in fosforove kisline?

Gnjilca (Stikstoff) imajo posebno veliko v sebi: kri, rožni in kopitni obrezki, dlaka in volneni odpadki, — kalija in fosforove kisline pa je v gnoji stranišč (sekretov), gnojnici živinski, zmletih kostéh, kurjeku in družem tičjeku, v pepelu drv, posebno bukovem in trtnem.

Če zemlji dajemo več ravno imenovanih gnjilčevih tvarin, krepko raste drevju les in perje, — če pa zemljo gnojimo z gori imenovanimi tvarinami, ki imajo fosforove kisline in kalija veliko v sebi, potem nastavlja drevó več popkov in donaša debelejšega in boljšega (sladkega) sadú.

Po takem treba tedaj pri gnojenji zmirom vprašati se: kaj hočemo?

Če taka drevesa, ki, poškodovana po slani, toči, gosenicah in družih vremenskih uimih, nočejo nič kaj rasti, ali ki so več let poredoma bogato obrodila in zato opešala, hočemo pognati k krepkejši rasti, takrat jim je treba gnojiti s tistimi gnojili, o katerih smo gori rekli, da imajo veliko gnjilca v sebi. — Če pa drevesa sicer čvrsto v les in perje rastejo, pa sadú ne donašajo, takrat jim je treba gnojiti z gnojili, ki imajo več kalija in fosforove kisline v sebi. — Če pa je drevo tako, da noče čvrsto rasti, pa tudi sadú ne nastavlja, takrat je treba

mu gnojiti z gnojem, v katerega smo pomešali oboje sorte gnojila (gnjilčne tvarine in pa kalija in fosforove kisline), ali pa da mu spomladi gnojimo z gnjilčnim gnojem, ki rast drevesu pospešuje, — meseca avgusta (velikega travna) pa z gnojem, ki ima kalija in fosforove kisline veliko v sebi in po katerem drevo več cvetnih popkov nastavlja za prihodnje leto.

Najbolje se sploh gnoj sadnemu drevju prileže v tekočem stanu, kajti tak gnoj hitreje v zemljo pride do korenin drevesnih, ki ga srkajo, suhi gnoj nasproti le počasi s pomočjo deževnice v zemljo dohaja. Zato je zmerom dobro, umetna gnojila (superfosfat, kali, chilisal peter itd.), pa tudi pepel, kri, rožne odrezke, zmlete kosti (koščeno moko) poprej v vodi raztopiti, da v nji nekoliko povró in še le potem z njimi gnojiti drevesom. Tako povodení gnoj se vlije v jame, katere, kake četrta metra široke in pol metra globoke, se izkopljejo tako daleč od debla, dotlej veje drevesa sežejo. Ko je bil gnoj va-nje vlit, se zopet zasujejo.

Najbolji čas drevju gnojiti je od spomladi do jeseni, in sicer zgodaj spomladi zato, da rast izbudimo v drevesu, — da drevo nastavlja sad, se mu gnojenje prileže meseca malega in velikega travna (julija in avgusta), — da pa se pomnožijo tvarine, katere drevo za drugo leto potrebuje, meseca septembra.

Če je zemlja suha in vreme gorko, je tem bolj treba gnoj pomešati z vodo zato, ker bi preostri gnoj škodoval. Vendar se dadó vsa tu imenovana gnojila tudi suha rabiti, s prstjo zmešana kot kompost. Potrese se okoli drevesa pod krono na zemljo in potem zagrebe. Tako gnojiti se prileže posebno češnjam, češpljam, orehom, kostanju in vsemu koščičastemu in luskinjastemu sadju, katerim je ostri tekoči gnoj škodljiv zato, ker prehitro svojo moč razvija.

Kdor s frišnim živinskim gnojem (kravjek je za to najbolji) gnojiti hoče, naj ga uže v jeseni okoli drevesa zagrebe, da se čez zimo razkroji in svoje redivne tvarine (gnjilec, kali in fosforovo kislino) kmalu spomladi koreninam drevesnim odda.

Koliko pa naj se za gnojenje izbranega gnoja daje drevju? — Več ali manj, to se ravna po velikosti drevesa in lastnosti zemlje.

Visoka in stareja drevesa potrebujejo gnoja več kot nizka (pritlikovci) in pa mlada, — pusta zemlja ga potrebuje več kot močna.

Gnojnice živinske ali sekretne gnoja zadostuje 3 do 5 litrov za veliko drevó, — pepela 1½ do 2 litra, — kalija 60 do 100 gramov v 4 do 5 litrih vode. Manjša in mlajša drevesa potrebujejo se ve da manj gnoja.

Živinozdravniške stvari.

Ako je goved ovéja, pomaga to-le:

Vzame naj se kake četrta kile suhega, okajenega svinjskega hrbita (reber); to se dene kuhati na 1 liter vode. Ko stvar dobro zavrè, se dá toliko ohladiti, kar roka lahko pretrpi, in s to kuhovino se goved prav dobro po hrbitu in rebrih riba. — Tej bolezni je najbolj podvržena mlada goved, junčeki in telice, pa tudi pri odrasčeni govedi se nahaja. Kedar ima goved to bolezen, je poraščena z dolgo kodrasto dlako; ako jo primeš za kožo, je ni odstraniti od mesa, tako trdo se ga drži. Odebeliti (spitati) se ne dá taka goved. Uže pri treh govedih se mi je to priprosto sredstvo prav dobro sponeslo.
Majdič.